

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

VI науково-практична конференція

Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі

28–29 жовтня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

БІБЛІОТЕКИ І СУСПІЛЬСТВО: РУХ У ЧАСІ ТА ПРОСТОРИ

Матеріали VI науково-практичної конференції,
присвяченої 105-річчю Наукової бібліотеки
Харківського національного медичного університету

Харків, 28–29 жовтня 2025 року

Харків
2025

ЗМІСТ

Киричок Ірина <u>РОЗВИТОК УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ – ІСТОРИЧНИЙ ПОСТУП ЧИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЧЕРЕЗ КРИЗИ?</u>	6
Абашнік Володимир <u>ФРІДРІХ КАРЛ ФОРБЕРГ (1770–1848): ФІЛОСОФ ТА БІБЛІОТЕКАР</u>	16
Белодєд Олена, Могильна Оксана <u>ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БІБЛІОТЕЧНОГО ФАХІВЦЯ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ</u>	25
Білоус Валентина, Бровчак Людмила <u>ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я У ВДПУ ІМ. М. КОЦЮБІНСЬКОГО: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ</u>	32
Боровик Ольга <u>ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДТРИМКА НАУКИ ТА ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ (НА ПРИКЛАДІ БІБЛІОТЕКИ ПДМУ)</u>	43
Бугрій Анастасія <u>ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ВІРТУАЛЬНИХ ВИСТАВОК У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ БІБЛІОТЕК</u>	49
Будецька Ольга <u>ПРАЦІ ВИДАТНИХ СУДОВИХ МЕДИКІВ-ЕКСПЕРТІВ ХАРКІВЩИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. Е. Ф. БЕЛЛІНА ТА М. О. ОБОЛОНСЬКОГО В КОЛЕКЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ПАМ'ЯТОК ХДНБ ім. В. Г. КОРОЛЕНКА</u>	52
Волкова Анастасія, Харахаш Олександр, Сиволап Оксана <u>ІНКЛЮЗІЯ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: БІБЛІОТЕЧНІ ПОСЛУГИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ</u>	65
Holovach Tetiana <u>DIGITAL TOOLS AND CRITICAL THINKING: ENHANCING INFORMATION LITERACY COMPETENCIES</u>	69
Запотічна Роксолана <u>ПАРТНЕРСТВО БІБЛІОТЕК І КАФЕДР МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ: СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ У ЗВО</u>	77

Киричок Ірина, Красюкова Оксана, Бабак Тетяна <u>АРТСЕСІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я</u> <u>УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ: РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ В</u> <u>ХНМУ</u>	84
Козак Ірина <u>ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ ВІДДІЛУ МЕДИЧНОЇ</u> <u>ЛІТЕРАТУРИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОУНБ</u>	91
Куц Ольга <u>ВІД ІДЕЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ: ДОСВІД РОЗРОБКИ БІБЛІОТЕЧНОГО САЙТУ</u> <u>З ВИКОРИСТАННЯМ ШІ</u>	95
Малішевська Наталія <u>ВОЛОДИМИР ФІЛАТОВ – ВЧЕНИЙ, НОВАТОР, МИТЕЦЬ</u>	97
Медведь Марія, Медвідь Марина <u>БІБЛІОТЕЧНІ ПРОПОЗИЦІЇ ДІТЯМ ЗІ СТАТУСОМ ВНУТРІШНЬО</u> <u>ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: ДОСВІД РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ</u> <u>УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ</u>	104
Миросниченко Михайло, Бібіченко Вікторія, Кузнецова Мілена <u>ДОСВІД СПІВПРАЦІ КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА КЛІНІЧНОЇ</u> <u>ПАТОФІЗІОЛОГІЇ ІМЕНІ Д. О. АЛЬПЕРНА ХАРКІВСЬКОГО</u> <u>НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ З НАУКОВОЮ</u> <u>БІБЛІОТЕКОЮ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА</u> <u>МАЙБУТНЄ</u>	110
Некрасова Наталія, Киричок Ірина <u>БІБЛІОТЕЧНИЙ ПРОСТІР ЯК ДЖЕРЕЛО СТІЙКОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ</u>	113
Несін Вікторія <u>ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ</u> <u>ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ</u>	114
Павленко Тетяна <u>УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА В ІНСТИТУЦІЙНІЙ ЕКОСИСТЕМІ</u> <u>ВІДКРИТОЇ НАУКИ</u>	120
Палько Христина, Надрага Марта, Дедишина Лариса <u>ЛИПИ У НАУЦІ Й ОСВІТІ: ІВАН – У КОЛІ НТШ, ЮРІЙ – В ОЦІНКАХ</u> <u>ВИКЛАДАЧІВ УНІВЕРСИТЕТУ</u>	130

Петруновська Світлана <u>ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ ШИ- ТЕХНОЛОГІЙ В БІБЛІОТЕЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ КПІ ІМ. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО</u>	136
Рибальченко Олена <u>БІБЛІОТЕКА ЯК КОРЕНІ ТА КРИЛА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ: ШЛЯХ СТІЙКОСТІ, АДАПТИВНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ДЕРЖАВНОГО БІОТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ</u>	144
Сакалюк Олексій, Волкова Анастасія <u>ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ СЕРВІСІВ</u>	150
Скрипченко Лариса, Кравченко Світлана <u>ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ: ДОСВІД НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ХНМУ</u>	154
Сокур Олена, Клименко Оксана <u>ЕТАПИ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ ПРАКТИКИ</u>	160
Харахаш Олександр, Сакалюк Олексій <u>ЕТИКА Й УПЕРЕДЖЕННЯ В АЛГОРИТМАХ РЕКОМЕНДАЦІЙ: ОЦІНКА ВПЛИВУ НА ДОСТУП ДО МЕНШ ПЕРЕДСТАВЛЕНИХ КОЛЕКЦІЙ</u>	165
Янчуков Олександр <u>БІБЛІОТЕЧНИЙ ВІДЕОКОНТЕНТ: БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ТА ВИМОГИ</u>	169
<u>ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ</u>	173

processes. Attention is paid to various formats of work, such as training, webinar, psychological game, intellectual community, exhibition.

Keywords: *scientific library of KNUKiM, youth, information activity, training, webinar, self-development, psychological game, exhibition.*

УНІВЕРСИТЕТСКА БІБЛІОТЕКА В ІНСТИТУЦІЙНІЙ ЕКОСИСТЕМІ ВІДКРИТОЇ НАУКИ

Тетяна Павленко

Наукова бібліотека

Харківський національний медичний університет

Анотація. *На основі досвіду Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету визначено роль університетської бібліотеки як агента відкритих наукових процесів. Розкрито функції бібліотеки як ініціатора, виконавця та партнера у розвитку університетської екосистеми відкритої науки. Запропоновано базову модель, яка дозволяє окреслити ключові напрями діяльності: адвокацію інституційних політик, координацію цифрових платформ і сервісів, підтримку відкритих наукових практик та сприяння взаємодії учасників екосистеми.*

Ключові слова: *відкрита наука, відкриті наукові практики, відкритий доступ, університетська бібліотека, інституційна екосистема, наукова комунікація.*

Відкрита наука є потужним фактором трансформації сучасного дослідницького простору та визначальною передумовою глобальної інтеграції академічних спільнот. Вона передбачає нові механізми взаємодії між науковцями, установами й суспільством, засновані на принципах прозорості, доступності та співпраці. У центрі цих змін – відкриті практики: вільний доступ до публікацій, спільне використання даних, відкритий формат рецензування, відкриті освітні ресурси та інші інструменти, спрямовані на зміцнення довіри й відтворюваності наукового процесу.

Ця концепція набуває особливого значення для інноваційного розвитку України, особливо в умовах війни та подальшого відновлення. На державному рівні створюється нормативно-правове підґрунтя впровадження відкритої науки з урахуванням європейських стандартів, зокрема затверджено «Національний план щодо відкритої науки» на 2022–2030 роки [1] та «Дорожню карту європейської інтеграції України у сферах освіти і науки до 2027 року» [2]. Для

підтримки закладів вищої освіти (ЗВО) реалізується цільовий проєкт «Open4UA. Відкрита наука для системи вищої освіти України» [3], надані чіткі настанови з посилення дослідницької спроможності університетів у нових реаліях [4–6]. Це зумовлює потребу у переосмисленні академічного середовища та побудові цілісної екосистеми, здатної забезпечити ефективне впровадження відкритості у науку та освіту.

Метою даної роботи є визначення місця та ролі університетської бібліотеки в інституційній екосистемі відкритої науки на прикладі Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ), а також аналіз напрямів її діяльності у контексті впровадження принципів відкритої науки у вищій освіті України.

Результати. На основі аналізу програмних документів ЮНЕСКО (UNESCO), Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), Європейської комісії (European Commission) [7–9], а також теоретичних узагальнень щодо екосистеми відкритої науки в ЄС [10], визначено пріоритетні орієнтири, які охоплюють нормативний, інфраструктурний, практичний та соціальний виміри. У своїй сукупності вони стали підґрунтям моделювання базової екосистеми відкритої науки в ЗВО, яка складається з чотирьох взаємопов'язаних компонентів:

1. **Політики та регламенти** як регуляторний механізм реалізації відкритої науки: стратегії, стандарти, положення, правила та інструкції, що забезпечують адаптацію міжнародних та національних стандартів до інституційного контексту.
2. **Дослідницька інфраструктура** як функціональна база, яка підтримує весь цикл наукової діяльності у парадигмі відкритої науки: лабораторії, обладнання, інформаційні ресурси, цифрові сервіси та системи.
3. **Відкриті наукові практики** як засоби щоденної реалізації відкритої науки: публікації, дані, освітні ресурси, відкритий рецензійний процес та інші форми прозорої наукової взаємодії.
4. **Спільноти та партнерства** як рушійна сила поширення та впровадження відкритої науки: внутрішні та зовнішні учасники, які у координації й співпраці впроваджують політики та практики на інституційному, національному й міжнародному рівнях.

Запропонована модель знаходить реальне втілення у діяльності університетських бібліотек, які дедалі активніше позиціонують себе як агенти відкритої науки [11–14]. Такий процес свідчить про зміну пріоритетів та оновлення характеру бібліотечної діяльності.

Досвід НБ ХНМУ демонструє цей перехід від традиційних форматів обслуговування до нових стандартів взаємодії з користувачами. Бібліотека стає

дієвим ініціатором, виконавцем та партнером у становленні університетської екосистеми відкритої науки, де жоден складник не функціонує ізольовано. Тому окремі бібліотечні активності працюють на перетині кількох вимірів і далі розглядаються з урахуванням визначених змістовних акцентів.

Політики та регламенти: адвокація інституційних стратегій. НБ ХНМУ послідовно просуває принципи відкритого доступу та формування інституційних засад дослідницької культури й академічної доброчесності. Адвокаційна діяльність передбачає не тільки розробку внутрішніх регламентів, положень та інструкцій, а й участь у їх впровадженні в діяльність університету.

Реалізація цих проєктів демонструє послідовність політики відкритої науки у закладі. Ще у 2010 році бібліотека розпочала кампанію з популяризації переваг відкритого доступу та залучення академічної спільноти до створення університетського електронного архіву публікацій. Було підготовлено пакет документів та план дій, і в результаті співпраці офіційний запуск Репозитарію ХНМУ відбувся уже наступного року.

Від 2015 року бібліотека співпрацює в системі забезпечення якості освіти у сприянні академічній доброчесності та реалізації антиплагіатної стратегії вишу. До її завдань належать тестування функціоналу та оцінка ефективності антиплагіатних систем, перевірка документів на наявність текстових запозичень, а також нормативний супровід процедур для узгодження із державними та внутрішніми регламентами академічної доброчесності (остання редакція затверджена у 2025 році).

У 2024 році, за організаційної підтримки бібліотеки, університет приєднався до Національного консорціуму ORCID-Україна. Це сприяло інтеграції електронного архіву публікацій до системи ORCID і стало невід'ємною частиною політики університету з підтримки наукової діяльності.

Цьогоріч бібліотека представила проєктне бачення політики відкритої науки університету, окреслюючи цінності, принципи та механізми відкритості в освіті і дослідженнях.

Завдяки представленню у колегіальних органах управління бібліотека має вплив на формування концептуальних і нормативних засад університету. Директор бібліотеки є членом Ректорату та Вченої ради, до складу якої входить також його заступник. Разом вони працюють у постійних комісіях і беруть участь у діяльності інших дорадчих та регуляторних органів, забезпечуючи узгодженість рішень та стратегічну єдність розвитку університету.

Дослідницька інфраструктура: координація цифрових платформ і сервісів. НБ ХНМУ формує основу цифрового наукового середовища університету, координуючи використання електронних платформ і сервісів, що забезпечують відкритий доступ, дослідницьку аналітику, академічну

добročесність і розвиток компетентностей. Бібліотека систематизує й описує власні продукти та зовнішній контент, організовує доступ до них через електронні каталоги, навігаційні інструменти та тематичні добірки.

У 2014–2016 роках бібліотека розробила та запропонувала університету низку перспективних рішень для підвищення відкритості й видимості наукових досліджень. Зокрема, це стосувалося систематичного поповнення інституційного репозитарію, публікації препринтів, запуску наукових журналів на платформі Open Journal Systems (OJS), удосконалення метаданих і поширення результатів у міжнародних наукових спільнотах. Серед іншого передбачалися заходи з упорядкування доменних імен університетських сайтів, актуалізації профілів дослідників у Google Scholar, оптимізації форматів електронних публікацій, підготовки журналів до включення у Scopus та розвитку міжнародної співпраці через проекти і публікації. Реалізація цих пропозицій здійснювалася поетапно за участі відповідних підрозділів університету. Таким чином було закладено підґрунтя цифрової інфраструктури та механізмів підтримки відкритої науки, розвиток яких триває.

Центральним елементом цієї інфраструктури є Репозитарій ХНМУ на платформі DSpace (версія 8.1), який функціонує під постійним адмініструванням і методичним супроводом бібліотеки. Ресурс представлений у провідних міжнародних реєстрах, агрегаторах та спеціалізованих базах даних. Важливою віхою стала ліцензійна угода з Національним консорціумом ORCID Україна для налагодження взаємообміну даними між репозитарієм і реєстром ORCID та забезпечення коректної атрибуції результатів досліджень. Планується інформаційна інтеграція з Національним репозитарієм академічних текстів.

Водночас університет розвиває відкриті публікаційні програми через журнали на платформі OJS, тоді як бібліотека забезпечує консультативний супровід наукових редакцій щодо коректного опису метаданих та індексації в наукових базах.

Для оприлюднення даних, препринтів, презентацій, додаткових матеріалів використовуються міжнародні сервіси Zenodo та Figshare; обговорюються можливості створення окремого архіву дослідницьких даних або застосування інституційного акаунта Zenodo.

НБ ХНМУ продовжує формування різноманітних колекцій посилань, зокрема на бібліотеки та платформи відкритого освітнього контенту (Open Educational Resources, OER), матеріали яких рекомендовані до використання у навчальному процесі. Важливим складником дослідницької інфраструктури університету став інформаційний продукт eBooks, що формується бібліотекою з 2020 р. Це вебнавігатор книжкових видань з інституційних репозитаріїв ЗВО та

наукових установ України, який забезпечує зручний доступ до фахового контенту та сприяє розвитку відкритої науки.

Для відстеження наукової видимості бібліотека та науковці університету застосовують сервіси «Бібліометрика української науки» та Open Ukrainian Citation Index, а також використовують ідентифікатори ORCID і профілі в Google Scholar. За потреби системного моніторингу цитованості та ширшого представлення результатів досліджень регулярно залучаються міжнародні бази Scopus і Web of Science.

З метою контролю якості академічних текстів наразі використовується антиплагіатна система StrikePlagiarism, проводиться тестування нового рішення Identific. Сервіс Unichек, який застосовувався протягом тривалого часу, припинив роботу через інтеграцію в Turnitin, тому його використання завершено.

Для підвищення обізнаності науковців, викладачів і бібліотечних фахівців у сфері відкритої науки бібліотека пропонує систематизовані добірки онлайн-платформ із навчальними ресурсами (онлайн-курси, тренінги, вебінари, консультації тощо), які розміщені на сайті бібліотеки.

Відкриті наукові практики: розвиток компетентностей. НБ ХНМУ постійно спрямовує зусилля на розвиток інформаційної культури, підвищення цифрової грамотності та професійної готовності фахівців до самореалізації у сфері відкритої науки.

Перший крок у цьому напрямі зроблено 25 жовтня 2011 року під час офіційної презентації університетського репозитарію в рамках Міжнародного тижня відкритого доступу. Ця подія започаткувала загальні підходи до відкритої науки в університеті та стала відправною точкою подальшої діяльності бібліотеки.

Однією з основних форм роботи бібліотеки є проведення заходів у форматі співпраці та діалогу – вебінарів, круглих столів, тренінгів та майстер-класів. Їхня мета – допомогти науковцям здобути знання та навички, потрібні для ефективної роботи у відкритому науковому середовищі. Проблематика охоплює аспекти відкритого доступу, академічної доброчесності, антиплагіатної політики університету, інформаційного пошуку, етичних стандартів наукової роботи і публікаційної діяльності та багато інших.

Так, серед останніх подій у напрямі академічної доброчесності та формування наукової репутації варто відзначити вебінари «Антиплагіат-стратегія ХНМУ: поради авторам та експертам» (2023), «Онлайн-ідентичність автора наукових публікацій» (2023), «Академічна доброчесність як складова бренду науковця» (2020), а також круглі столи «Як і навіщо брати участь у наукових конференціях: поради початківцю» (2022), «Маленькі кроки у велику

науку: як правильно працювати з першоджерелами» (2021), «Порівняння правил оформлення наукових робіт в Україні і за кордоном» (2021).

Окремий тематичний блок заходів присвячений роботі з наукометричними базами та сучасними інструментами наукової комунікації. Серед них – тренінг «Міжнародні наукометричні бази Scopus та Web of Science: особливості пошуку» (2023) та круглий стіл «Must-have сучасного науковця: робота з наукометричними базами даних» (2021).

Важливим заходом став вебінар «Відкрита наука та роль бібліотеки у підтримці наукових досліджень» (2025), що надав науковцям знання про принципи Open Science та сучасні інструменти підтримки досліджень.

Тематика відкритого доступу та роль університетського е-архіву висвітлювалася на методичних вебінарах «Репозитарій ХНМУ: видимість і впізнаваність науковця» (2024), «Репозитарій ХНМУ як інструмент просування публікацій» (2023), «Академічна доброчесність як політика Репозитарію ХНМУ» (2023) та «Репозитарій ХНМУ: розвиваємось і зростаємо разом» (2022), які продемонстрували можливості ресурсу у зміцненні публікаційної доброчесності та присутності науковця у світовому науковому просторі.

У рамках заходів до Дня Європи відбувся круглий стіл «Інформаційно-ресурсна база ХНМУ як складова інтеграції до європейського освітньо-наукового простору» (2021), під час якого відбулося обговорення шляхів гармонізації університетських практик із європейськими стандартами.

У контексті розвитку відкритої освіти відбувся вебінар «Відкриті освітні ресурси: виклики і можливості» (2024), організований для ознайомлення викладачів із принципами та перевагами використання OER у навчальному процесі.

Суттєвим доповненням освітніх заходів є методична підтримка – ресурси, які допомагають систематизувати знання та застосовувати їх у професійній діяльності. До них входять гайди та рекомендації щодо управління дослідницькими даними (2025), використання OER (2024), запобігання академічному плагіату (2021). Для авторів-науковців підготовлено цільовий блок матеріалів: поради щодо роботи з Репозитарієм ХНМУ (2024), рекомендації з підготовки публікацій та оформлення списків літератури (2021), інструкції щодо підтримки профілю у Web of Science (2023) та в Google Академії (2020). Ці ресурси сприяють підвищенню публікаційної культури та полегшують адаптацію до сучасних вимог відкритої науки.

Окремий напрям діяльності бібліотеки – індивідуальні та групові консультації з урахуванням потреб і специфіки дослідницьких завдань. Вони стосуються вибору відкритих журналів і планування публікаційної стратегії; правил цитування, застосування ліцензій Creative Commons та дотримання

авторських прав; роботи з репозитаріями та самоархівування матеріалів; створення й управління науковими профілями тощо.

Не менш значущим є залучення бібліотеки до загальноуніверситетських програм, де вона послідовно просуває принципи відкритої науки. Так, на черговому занятті «Школи науковця» (2025) було презентовано осучаснений бібліотечний вебсайт із актуальними ресурсами та сервіс-навігатор eBooks. Обидва інструменти забезпечують відкритий доступ і підвищують продуктивність наукової та навчальній діяльності. На одному із засідань «Школи молодого науковця» (2022) члени Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених ХНМУ ознайомилися з алгоритмами інформаційного пошуку, методами роботи з джерелами та метаданими, а також правилами цитування публікацій. Для «Школи наукового керівника» (2022) було розроблено тематику, що охоплювала питання надійних джерел медичної інформації, можливостей наукометричних платформ та управління авторськими профілями науковця. У межах «Школи лідерства для аспірантів» (2021) учасники відвідали два методичні семінари та майстер-клас, присвячені навичкам ефективної організації наукової роботи й публікаційної діяльності.

Спільноти та партнерства: підтримка відкритої наукової взаємодії.

Університетська екосистема відкритої науки формується через співпрацю конкретних людей та спільнот, включаючи участь дослідників у створенні та використанні знань, студентів – майбутніх науковців, керівників у процесі ухвалення рішень, бібліотекарів у фасилітації відкритості, ІТ-фахівців у забезпеченні технічної підтримки та інших учасників.

Бібліотека, як одна з найбільш відкритих до взаємодії структур університету, виступає центром комунікації та обміну знаннями, поєднуючи внутрішні та зовнішні зв'язки з метою підвищення доступності наукової інформації.

НБ ХНМУ демонструє системність у налагодженні взаємодії через адвокацію відкритої науки, партнерство з адміністрацією, структурними підрозділами, науковими та студентськими організаціями університету, а також фахову комунікацію. Це створює простір, де відкритість, співпраця та відповідальність стають невід'ємною частиною академічної культури університету.

Бібліотека забезпечує канали та інструменти поширення результатів досліджень – репозитарії, відкриті журнали, наукові портали. Вона здійснює методичне консультування з питань публікацій, цитування та дотримання стандартів відкритого доступу, допомагаючи дослідникам підвищувати впізнаваність та доступність результатів своїх досліджень. Через інтерактивні освітні форми бібліотека створює умови міждисциплінарного діалогу й обміну

знаннями та розширення можливостей співпраці. Важливо, що такі заходи реалізуються у взаємодії з кафедрами, науковим відділом, відділом міжнародних зв'язків та грантової роботи, Навчально-науковим інститутом якості освіти, Науковим товариством студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених та іншими підрозділами університету, сприяючи їхній результативності та ширшому охопленню аудиторії.

Довіра до бібліотеки як до надійного партнера на внутрішньому рівні проявляється через її активну участь у роботі Вченої ради, відповідних комісій і робочих груп. Бібліотечна рада слугує платформою обговорення нагальних питань і пошуку спільних рішень щодо діяльності бібліотеки з урахуванням цільових пріоритетів університету.

Фахова співпраця реалізується через національні та міжнародні ініціативи, обмін досвідом та спільні проекти. На професійному рівні бібліотека виступає постійним партнером Української бібліотечної асоціації і з 2016 року координує один із напрямів партнерського проекту бібліотек закладів вищої освіти «Бібліосинергія: підтримка наукових досліджень». Також вона входить до Харківського зонального об'єднання бібліотек ЗВО III–IV рівня акредитації, що забезпечує тісну регіональну взаємодію. Бібліотека співпрацює з мережею медичних бібліотек під керівництвом Національної наукової медичної бібліотеки України, співпрацює з Державною науково-технічною бібліотекою України (зокрема в межах Національного консорціуму ORCID-Україна), компанією Plagiat.pl – власником системи StrikePlagiarism.com, а також з іншими установами. Підтримуються й міжнародні контакти, наприклад з Медичною бібліотекою Кембриджського університету.

Упродовж десяти років поспіль НБ ХНМУ є ініціатором і організатором науково-практичної конференції «Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі». Крім того, вона постійно долучається до професійних заходів інших установ, поширюючи власний досвід і переймаючи найкращі практики.

Висновки. Таким чином, багатогранний підхід НБ ХНМУ дозволяє розглядати бібліотеку як освітній та інформаційно-консультаційний хаб, ефективний у всіх вимірах екосистеми відкритої науки – від прозорості наукових процесів до доступності результатів і підтримки взаємодії. Динамічні зміни стимулюють бібліотеку до пошуку та впровадження нових, гнучких і результативних рішень. Бібліотека демонструє адаптивність і поступово розширює свої функції.

Разом із тим, досвід університетських бібліотек України свідчить, що реалізація ініціатив відкритої науки ускладнюється численними викликами – ресурсними обмеженнями, технічними та організаційними бар'єрами, неврегульованістю правових питань, неготовністю дослідників і дефіцитом

кваліфікованих бібліотечних кадрів. Подолання цих проблем потребує комплексних рішень, які поєднують стратегічне планування, інституційну підтримку, партнерську взаємодію, розвиток культури відкритості серед дослідників, професійне вдосконалення бібліотечних фахівців та визнання університетської бібліотеки повноцінним агентом змін у науковій комунікації.

Література

1. Національний план щодо відкритої науки на 2022–2030 роки [Електронний ресурс] : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2022 року № 892. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892-2022-%D1%80#Text>. – Дата звернення: 22.08.2025.
2. Дорожня карта європейської інтеграції України у сферах освіти і науки до 2027 року [Електронний ресурс]: затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України 11 грудня 2023 року № 1501. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1501729-23#Text>. – Дата звернення: 22.08.2025.
3. Open4UA. Відкрита наука для системи вищої освіти України (2023–2026 р) [Електронний ресурс] : проєкт програми Erasmus+. – Режим доступу: <https://lpnu.ua/open4ua>. – Дата звернення: 22.08.2025.
4. Методичні рекомендації закладам вищої освіти щодо імплементації настанов відкритої науки [Електронний ресурс] / І. Драч, О. Петроє, О. Бородієнко, І. Регейло. – Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. – 18 с. – DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15059447>. – Дата звернення: 22.08.2025.
5. Методичні рекомендації щодо управління науковими даними для закладів вищої освіти та наукових установ у частині визначення механізмів збереження та повторного використання наукових даних [Електронний ресурс] / МОН України. – Київ, 2024. – 55 с. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/nauka/nauka-2/vidkrita-nauka/informatsiino-metodychni-materialy>. – Дата звернення: 05.09.2025.
6. Institutional Toolkit for Open Science Implementation and Research Assessment Advancement [Electronic resource] / H. Vasyliiev, E. Kulyk, V. Pasichnyk [et al.] ; OPEN4UA PROJECT. – 2025. – DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15293056>. – Date of access: 07.09.2025.
7. UNESCO Recommendation on Open Science [Electronic resource] / UNESCO. – 2021. – Access mode:

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379949.locale=en>. – Date of access: 22.08.2025.

8. Making Open Science a Reality [Electronic resource] : OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, № 25 / OECD. – 2015. – DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/5jrs2f963zs1-en>. – Date of access: 22.08.2025.

9. Open innovation, open science, open to the world – A vision for Europe. [Electronic resource] / European Commission: Directorate-General for Research and Innovation, Publications Office of the European Union. – 2016. – DOI: <https://doi.org/10.2777/061652>. – Date of access: 22.08.2025.

10. Koleshchuk O. Practices of open science ecosystem building in the EU [Electronic resource] / O. Koleshchuk, T. Stepura, O. Korytska // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. – 2025. – № 17. – DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-17-02-01>. – Дата звернення: 22.08.2025.

11. Касьян В. Бібліотеки закладів вищої освіти у поширенні практик відкритої науки [Електронний ресурс] / В. Касьян, В. Кушнар'єв // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. – 2023. – № 12. – С. 27–38. – DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.12.2023.293568>. – Дата звернення: 22.08.2025.

12. Ярошенко Т. Відкрита наука: роль університетів та бібліотек у сучасних змінах наукової комунікації [Електронний ресурс] / Т. Ярошенко, О. Сербін, О. Ярошенко // Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері. – 2022. – Т. 5, № 2. – С. 277–292. – DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-796X.5.2.2022.270132>. – Дата звернення: 22.08.2025.

13. Ярошенко Т. Відкритий доступ, відкрита наука, відкриті дані: як це було і куди йдемо (до 20-ліття Будапештської ініціативи Відкритого доступу) [Електронний ресурс] / Т. Ярошенко // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. – 2021. – № 8. – С. 10–26. – DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.8.2021.247582>. – Дата звернення: 22.08.2025.

14. Ярошенко Т. О. Цифрове кураторство: виклики та можливості для бібліотечно-інформаційної освіти [Електронний ресурс] / Т. О. Ярошенко, О. О. Сербін // Вісник Харківської державної академії культури. – 2023. – № 6. – С. 56–71. – DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.063.04>. – Дата звернення: 05.09.2025.

UNIVERSITY LIBRARY IN THE INSTITUTIONAL ECOSYSTEM OF OPEN SCIENCE

Tetiana Pavlenko

Scientific Library

Kharkiv National Medical University

***Abstract.** Based on the experience of the Scientific Library of Kharkiv National Medical University, the role of the university library as an agent of open scientific processes has been defined. The functions of the library as an initiator, executor, and partner in the development of the institutional open science ecosystem have been analyzed. A basic model has been proposed, which allows outlining the key areas of activity: advocacy of institutional policies, coordination of digital platforms and services, support for open scientific practices, and facilitation of interaction among participants in the ecosystem.*

***Keywords:** open science, open research practices, open access, academic library, institutional ecosystem, scholarly communication.*

ЛИПИ У НАУЦІ Й ОСВІТІ: ІВАН – У КОЛІ НТШ, ЮРІЙ – В ОЦІНКАХ ВИКЛАДАЧІВ УНІВЕРСИТЕТУ

Христина Палько

Марта Надрага

Лариса Дедишина

Наукова бібліотека

ДНП «Львівський національний медичний університет імені Данила
Галицького»

***Анотація.** У статті проаналізовано наукову та культурну спадщину родини Лип – Івана та Юрія – як важливий складник історії української медицини й національної ідеї. Розкрито діяльність Івана Липи в межах Лікарської комісії Наукового товариства імені Шевченка, його роль у становленні української медичної термінології та розвитку наукової спільноти початку ХХ століття. Висвітлено багатогранність постаті Юрія Липи як лікаря, мислителя та фітотерапевта, а також подано огляд сучасних досліджень його життя й творчості, здійснених викладачами Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Підкреслено*